Research on Information Science and Public Libraries

Assessing the feasibility of financial literacy programs for children in public libraries: A SWOT analysis

Maryam Omidkhoda[1], Zahra Khajeali-Jahantighi[2], Rasool Todar[3]

1. PhD in Knowledge of Information Science, Iran Public Libraries Foundation, Tehran, Iran
2. Department of Knowledge of Information Science, Payam Noor University, Tehran, Iran
3. Department of Knowledge of Information Science, To.c., Islamic Azad University, Tonekabon, Iran

Citation: Omidkhoda, M., Khajeali-Jahantighi, Z. & Toodar, R. (2025). Assessing the feasibility of financial literacy programs for children in public libraries: A SWOT analysis. *Research on Information Science and Public Libraries*, *31*(4), 21-34. https://doi.org/10.61882/publlij.2025.2075511.1048

Article Info

Article type:
Research Paper

Article history:
Received: 29.07.2024
Received in revised form: 12.12.2024
Accepted: 09.01.2025
Published online: 26.12.2025

Corresponding Author:
Maryam Omidkhoda

Email:
m.omidkhoda@tehranpl.ir

Keywords:
Financial Literacy Education,
Feasibility Study,
Children,
Public Libraries,
SWOT Analysis

Abstract

Purpose: The present study aimed to assess the feasibility of implementing financial literacy educational programs for children in public libraries and to formulate appropriate strategies for this purpose using the SWOT analysis model.

Methods: This applied research employed a mixed-methods (qualitative-quantitative) approach. Data were collected through documentary studies and semi-structured interviews with 10 experts (including professors of library and information science, experts from the Iran Public Libraries Institution, children's librarians, and a finance professor). Qualitative data were analyzed using thematic content analysis, and quantitative data were analyzed using the Delphi technique and a weighting process within the SWOT framework.

Results: The findings indicated that the total weighted scores for internal factors (strengths and weaknesses) and external factors (opportunities and threats) were 3.86 and 3.29, respectively, both exceeding the theoretical average of 3.00. This demonstrates the superiority of internal strengths (such as a commitment to public education, attractive children's spaces, and creative programming capability) and the dominance of external opportunities (such as family acceptance and their increased awareness) over threats and weaknesses. The most significant weakness was identified as limitations in educational facilities, and the most critical threat was the weak national infrastructure for financial literacy. Based on this analysis, the four strategic categories (SO, ST, WO, WT) were formulated.

Conclusion: The results show that public libraries in Iran possess adequate capacity and a favorable strategic position to enter the field of children's financial literacy education. Success depends on initiating step-by-step, creative, and low-cost programs while simultaneously attracting partnerships and resources to address infrastructural barriers.

Introduction

In the current era, understanding and managing personal finances is a critical life skill. Financial literacy extends beyond knowledge to include the awareness, skills, attitudes, and behaviors necessary for responsible financial decision-making, which ultimately contributes to individual and societal economic well-being. This literacy is especially vital in childhood, as it lays the foundation for future financial attitudes and habits. Teaching children concepts like saving, the value of money, and budgeting equips them to navigate real-world economic complexities.

Despite its importance, evidence points to insufficient financial literacy among Iranian children. Concurrently, recent economic pressures have heightened families' focus on financial intelligence from a young age. This context demands leveraging all available educational capacities. Public libraries, with their mandate for lifelong learning,

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Iran Public Libraries Foundation. This article is an open access article licensed under the https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

universal access, safe environments, and dedicated children's sections, are ideally positioned to deliver such education. They can utilize resources, storytelling, and creative programs to make abstract financial concepts tangible and engaging for children.

While international successes (e.g., Australia's "School Market Garden") demonstrate this potential, a key question remains for Iran: Do public libraries possess the necessary capabilities? Answering this requires a balanced view of both inherent strengths and internal/external challenges. Using the SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) framework, this study provides a systematic assessment of implementing children's financial literacy programs in Iranian public libraries. The research addresses two questions: 1) Do these libraries have the requisite capabilities? 2) What are the key strengths, weaknesses, opportunities, and threats?

Methods

This applied research employed a mixed-methods approach, utilizing qualitative techniques for factor identification and quantitative methods for prioritization and final analysis, all within the SWOT framework.
Participants and Sampling: The study population comprised experts and decision-makers knowledgeable about public libraries and financial literacy education. A purposeful sample of 10 individuals was selected through snowball and convenience sampling, continuing until theoretical saturation was reached. The sample included three information science professors, one senior education expert from the Public Libraries Institution, five experienced children's librarians, and one finance professor, ensuring diverse perspectives on library management, children's services, policy, and educational content.

Data Collection: Data were gathered via: 1) Documentary studies to review literature and extract initial factors, and 2) Semi-structured interviews (average 60 minutes, recorded and transcribed) using a guide focused on internal library factors (e.g., resources, space) and external environmental factors (e.g., societal needs, policies).

Data Analysis: Interview transcripts were analyzed using thematic qualitative content analysis, involving open coding (270 initial codes), axial coding (103 categories), and selective coding to organize factors into the SWOT matrix. Validity was strengthened through member checking and parallel coding. For quantitative analysis, the Delphi technique with the same expert panel was used. Experts weighted each factor's importance (0-1) and rated current library performance on it (1-5). Weighted scores were calculated, weights were normalized, and total scores for internal and external factors were compared to the theoretical average (2.5). Scores above 2.5 indicate dominance of strengths over weaknesses or opportunities over threats. Based on the results, the four SWOT strategies (SO, ST, WO, WT) were formulated.

Results

The analysis identified 6 strengths, 8 weaknesses, 7 opportunities, and 6 threats. Key factors are summarized in Table 1.

Table 1. Key Identified SWOT Factors and Highest Weighted Scores

Category	Key Factors	Example of Top Factor	Highest Weighted Score
Strengths (S)	1. Commitment to public education 2. Attractive children's spaces 3. Creative programming capability 4. Librarians' responsibility 5. Collection development 6. Engaging active children	Support for public education policy & programs	0.50
Weaknesses (W)	1. Limited educational facilities 2. Low public awareness of library educational role 3. Inadequate financial resources for children 4. Budget constraints 5. Space limitations 6. Shortage of teaching aids	Limited educational facilities & infrastructure	0.50
Opportunities (O)	1. Family acceptance of children's sections 2. Growing family awareness 3. Positive shift in library use attitudes 4. Potential supporters 5. Collaboration opportunities 6. Marketing potential	Family acceptance of library children's sections	0.50
Threats (T)	1. Weak national financial literacy infrastructure 2. Non-supportive educational system 3. Traditional public attitudes 4. Officials' attitudes 5. Competition 6. Weak macro-policy	Weak tech infrastructure for teaching literacies	0.50

Strategic Position: The total weighted score for internal factors was 3.86 and for external factors 3.29, both exceeding the theoretical average of 2.5. This indicates that internal strengths collectively outweigh weaknesses, and external opportunities are stronger than threats. Consequently, public libraries are in an Aggressive/Competitive (SO) strategic position, enabling them to leverage internal strengths to capitalize on external opportunities.
Strategy Formulation: Based on this position, four strategy sets were developed:

- SO (Aggressive): Use strengths (public education mission, creativity) to directly meet opportunities (family demand). *Example:* Financial storytelling sessions with volunteer advisors.
- ST (Diversification): Use strengths to mitigate threats. *Example:* Use engaging programs to shift traditional public attitudes.
- WO (Reorientation): Use opportunities to overcome weaknesses. *Example:* Partner with NGOs or businesses to secure funding and resources.
- WT (Defensive): Minimize weaknesses and avoid threats. *Example:* Provide in-service training on financial literacy for librarians.

Conclusions

This study confirms that Iranian public libraries possess not only the potential but also a favorable strategic position for delivering children's financial literacy education. The high internal score (3.86) reflects significant inherent strengths: an educational mission, physical assets (children's sections), and committed staff. This aligns with global literature on libraries' educational role.

Crucially, the top strengths are low-cost enablers: public education mandate, attractive spaces, and creativity. Success therefore hinges less on major investment and more on smart program design that leverages these assets. Initiatives like "Financial Storytelling Hour" or "Money Management Games" are practical, engaging, and cost-effective, echoing research on the efficacy of stories in financial education.

The primary weakness—limited facilities and infrastructure—poses a real risk. This highlights the importance of WO (collaborative) strategies. Libraries cannot solve this alone but can build partnership networks with NGOs, local businesses (via CSR), financial institutions, and parent volunteers to access necessary resources.

Major threats are largely structural (e.g., weak national infrastructure, traditional attitudes). Direct confrontation is ineffective. Instead, ST strategies that use library strengths to deliver tangible, positive experiences can gradually reshape perceptions and demonstrate value, as seen in successful international models.

In conclusion, public libraries are strategically positioned to address the gap in children's financial literacy. A pragmatic, phased approach is recommended: start with small, creative pilot programs capitalizing on existing strengths, while actively pursuing partnerships to mitigate resource constraints. This path can enhance library relevance, increase community engagement, and fulfill a vital educational need. For implementation, developing standardized "Program Guidance Packages" and fostering local collaboration networks are advised. Future research should focus on pilot program evaluation, stakeholder perception studies, and cost-benefit analyses.

Authors' Contributions

The authors have read and agreed to the published version of the manuscript.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors sincerely thank all the research participants and those who helped us in carrying out this study.

Ethical considerations

This study was conducted in accordance with the ethical principles of research.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی

ارزیابی امکان اجرای برنامه‌های آموزش سواد مالی کودکان در کتابخانه‌های عمومی با رویکرد سوات

مریم امیدخدا [۱]، زهرا خواجه‌علی جهان‌تیغی [۲]، رسول تودار [۳]

۱. دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، تهران، ایران
۲. گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
۳. گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران

استناد: امیدخدا، مریم؛ خواجه‌علی جهان‌تیغی، زهرا؛ و تودار، رسول (۱۴۰۴). ارزیابی امکان اجرای برنامه‌های آموزش سواد مالی کودکان در کتابخانه‌های عمومی با رویکرد سوات. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۳۱(۴)، ۳۴-۲۱.
https://doi.org/10.61882/publlij.2025.2075511.1048

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف ارزیابی امکان اجرای برنامه‌های آموزشی سواد مالی کودکان در کتابخانه‌های عمومی و تدوین راهبردهای مناسب برای آن، با استفاده از مدل تحلیل سوات انجام شده است.

روش: این پژوهش از نوع کاربردی است که با رویکرد ترکیبی (کیفی-کمی) اجرا شد. داده‌ها از طریق مطالعه اسنادی و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۱۰ نفر از صاحب‌نظران (متشکل از اساتید علم اطلاعات، کارشناسان نهاد کتابخانه‌ها، کتابداران کودک و یک استاد مالی) گردآوری شد. تحلیل کیفی داده‌ها با روش تحلیل محتوای مضمونی و تحلیل کمی آن‌ها با فن دلفی و فرآیند وزندهی در چارچوب سوات انجام گرفت.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد مجموع امتیاز وزنی عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) ۳/۸۶ و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) ۳/۲۹ است که هر دو از میانگین نظری (عدد ۳) بالاترند. این امر بیانگر برتری قوت‌های درونی (مانند تعهد به آموزش همگانی، فضاهای جذاب کودک و قابلیت برنامه‌ریزی خلاقانه) و غلبه فرصت‌های بیرونی (مانند استقبال خانواده‌ها و افزایش آگاهی آنان) بر تهدیدها و ضعف‌هاست. مهم‌ترین ضعف، محدودیت امکانات آموزشی و مهم‌ترین تهدید، ضعف زیرساخت ملی سواد مالی شناسایی شد. بر این اساس، راهبردهای چهارگانه SO، ST، WO و WT تدوین شد.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد کتابخانه‌های عمومی ایران از ظرفیت و موقعیت راهبردی مناسبی برای ورود به عرصه آموزش سواد مالی کودکان برخوردارند. موفقیت در گرو آغاز گام‌به‌گام با برنامه‌های خلاقانه و کم‌هزینه و هم‌زمان، جذب مشارکت و منابع برای رفع موانع زیرساختی است.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

سابقه مقاله:
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۰۸
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۹/۲۲
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۱
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۰۵

نویسنده مسئول:
مریم امیدخدا

پست الکترونیکی:
m.omidkhoda@tehranpl.ir

کلیدواژه‌ها:
آموزش سواد مالی،
کودکان،
امکان‌سنجی،
کتابخانه‌های عمومی،
تحلیل سوات

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Iran Public Libraries Foundation. This article is an open access article licensed under the https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

مقدمه

امروزه با پیشرفت جوامع و پیچیدگی مهارت‌های شناختی کودکان، مفهوم سواد گستردگی و جامعیت بیشتری یافته است. در حال حاضر یونسکو سواد را در دسته‌های مختلف تقسیم می‌کند که شامل: سواد عاطفی، سواد ارتباطی، سواد مالی[1]، سواد رسانه‌ای، سواد تربیتی و سواد رایانه‌ای است (Moshki, 2018). سواد مالی به عنوان ترکیبی از آگاهی، دانش، مهارت، نگرش و رفتارهای ضروری و لازم برای تصمیم‌گیری‌های مالی است که در نهایت منجر به رفاه مالی شخصی می‌شود. تأکید این سواد بر اهمیت تصمیم‌گیری با استفاده از دانش و مهارت‌های لازم برای فرآیندهای زندگی واقعی بوده و بیانگر آن است که باید در بهبود رفاه مالی مؤثر باشد. سواد مالی سعی دارد با آموزش مفاهیم اصولی مانند پس‌انداز، بودجه‌ریزی، مدیریت سرمایه و پول، کودکان بچه‌ها را در مواجه با دنیایی که در حال تغییر است، آماده کند (Ghaderirahaghi & Khandan Alamdari, 2020).

براساس ارزیابی اخیر «سازمان همکاری و توسعه اقتصادی[2]» آمارها در خصوص سواد مالی بسیار نگران‌کننده هستند. یک واقعیت نگران‌کننده‌تر این است که اگر کودک از موفقیت‌های تحصیلی خوبی برخوردار یا نابغه ریاضی باشد و به کلاس‌های پیشرفته‌تر هم برود، به این معنی نخواهد بود که لزوماً از سواد مالی برخوردار است (Rahmati, 2016).

سواد مالی برای دانش‌آموزان و همچنین همه کودکان و نوجوانان، ابزار مهمی برای بهبود توانایی مالی آن‌ها در همه دوران زندگی‌شان است. آموزش تصمیمات درست مالی به آنان بسیار مهم است (Amagir et.al., 2018). اهمیت آموزش سواد مالی در دوره ابتدایی مورد تأکید قرار گرفته است (Batty et.al., 2015; Mishra & Kumar, 2019; Cerya et.al., 2020). به طوری‌که به باور پژوهشگران، پرورش قدرت تفکر و استدلال اقتصادی کودکان، پیش‌زمینه مهارت‌های مدیریت مالی در دوره بزرگسالی است (Batty et.al., 2015). آموزش سواد مالی اولیه در کودکان نیاز اساسی و زیرساختی است که توجه کودکان را به شغل آینده و کسب و کار و کارآفرینی جلب خواهد کرد (Zagorcheva, 2021).

از سوی دیگر توجه به سواد مالی و آموزش کارآفرینی در سنین کودکی موجب تشویق کودکان به انتخاب کارآفرینی به عنوان گزینه شغلی خواهد بود و کلید رسیدن به توسعه فرهنگ کارآفرینی و برخورداری از نسل آینده کارآفرین خواهد بود (Bahmani et.al., 2020). به‌طوری‌که سواد مالی نقش بسیار مهمی در تعیین سطح رفاه آینده افراد دارد (Hapsari et.al., 2019). مطالعات بسیاری در مورد اهمیت ارائه آموزش‌های مالی به کودکان خردسال، به‌منظورآماده‌سازی آنها برای آینده تأکید می‌کنند (He et.al., 2023; Saputra & Susanti, 2021). به‌ویژه از دوران همه‌گیری کووید-۱۹ که باعث شوک اقتصادی و از دست رفتن مشاغل در اکثر کشورها از جمله مالزی و روسیه شد، بر ادراک مردم در مورد اهمیت آموزش مالی تأثیر دو چندانی گذاشت. چه بسا کودکان هم اگر درک مسائل مالی را داشته باشند، در مواقع بحران کمتر رنج خواهند برد (Ming & Jais, 2021). در چنین شرایطی مسائل ارتقای سواد مالی مردم در سطح بین‌المللی و ملی مورد توجه بسیاری قرار گرفت. از جمله مسائل مربوط به سواد مالی، بهبود سواد مالی کودکان و نوجوانان در فدراسیون روسیه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شد (Tufetulov et.al., 2022).

یکی از نهادهایی که در امر آموزش و توسعه سوادهای شش‌گانه می‌تواند مؤثر باشد، کتابخانه عمومی است. کتابخانه عمومی به عنوان مرکز علم‌آموزی، یکی از مهم‌ترین نهادهایی است که می‌تواند به عنوان پایگاهی برای دستیابی به اطلاعات شغلی، تجاری به افراد جویای حرفه و شغل در جهت دستیابی به مشاغل و حرفه‌های متناسب با توانایی افراد کمک کند (Parsazadeh & Shaghaghi, 2018). همان‌طورکه در بالا نیز ذکر شد، سواد مالی توانایی مهمی است که هر فردی برای درک، ارزیابی و انتقال اطلاعات تجاری و مالی مورد نیاز است. داشتن اطلاعات مالی دقیق، شایستگی فرد را برای داشتن سواد مالی افزایش می‌دهد. این مهارت به عنوان یک مهارت زندگی مشترک و اساسی در نظر گرفته می‌شود که کتابخانه‌ها می‌توانند برای کاربران خود توسعه دهند (Yap et.al., 2022). طبق بیانیه‌های انجمن کتابداران آمریکا[3] کتابخانه‌های عمومی می‌توانند منابع زیادی از موضوعات مالی را در اختیار مشتریانی قرار دهند تا به ارتقاء سواد مالی کمک نمایند (Faulkner, 2022). کتابداران می‌توانند برنامه‌ریزی سواد مالی ارائه نمایند، بدانند که چه منابع و کتاب‌هایی درکتابخانه با موضوع ادبیات مالی موجود است، و فهرستی از کتاب‌های سواد مالی را در اختیار کاربران قرار دهند. کاربردی‌ترین و محبوب‌ترین منابع سواد مالی را تهیه نموده و جهت ارتقاء سواد مالی جامعه ارائه نمایند (Faulkner, 2016).

در واقع کتابخانه‌های عمومی می‌توانند از طریق ارائه منابع برای کسب‌وکارهای موجود و شروع کسب‌وکارهای بالقوه، ارائه خدمات سوادآموزی، ارائه منابع شغلی و استخدامی، ارائه منابع برای کسب وکارهای کوچک و مانند آن به موفقیت بلندمدت اقتصادی کمک کرده و نقش زیادی در توسعه اقتصادی ایفا کنند (Haseli et al., 2023). از سویی کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با آموزش سواد مالی و آگاه‌سازی

1. Financial Literacy (FL)
2. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)
3. American Library Association (ALA)

و آشنا کردن والدین و کودکان خردسال از طریق منابع و کتاب‌هایی با موضوع سواد مالی، به ترویج و تشویق جامعه به کسب و کار و کارآفرینی بپردازند. معرفی مفاهیم سواد مالی به جوانان در سنین پایین ارزش ویژه‌ای دارد. انجام این کار با استفاده از ادبیات کودک فرصتی برای آموزش کودکان و والدین آنها و توجه به اقتصاد و کسب و کار را فراهم می‌کند (Hendrickson et.al., 2017). به‌این‌تربیت امروزه کتابخانه‌ها با ارائه خدمات نوین و طراحی خدمات آموزشی برای کودکان تلاش می‌کنند تا مفاهیم سواد را با زبان ساده و کودکانه به آنها بیاموزند. یک مدرسه ابتدایی در استرالیا جهت آموزش سواد مالی به شکل عملی با الگوبرداری از کتابخانه‌های عمومی برنامه‌ای با عنوان «باغ بازار مدرسه[1]» با هدف تقویت سواد مالی کودکان اجرا کرده است (Williams et.al., 2022). نمونه دیگری از این خدمات برنامه ابتکاری چهارساله آموزش مالی و پس‌انداز با عنوان «من هم می‌توانم پس‌انداز کنم» بوده است (Sherraden et.al., 2011).

کتابخانه‌ها عمدتاً از طریق مجموعه‌های خود، با توصیه‌ها، از طریق آموزش، سازماندهی برنامه‌ها و از طریق خدمات اطلاعاتی، در توسعه سواد مالی شرکت می‌کنند (Kiszl & Winkler , 2022). برای مثال کتاب داستان و قصه‌ها با محوریت سواد مالی اثر بخشی فوق‌العاده‌ای بر درک مسائل مالی کودکان خواهد شد (Sari et.al., 2022).

با در نظر گرفتن ضرورت ارتقای سواد مالی کودکان در شرایط اقتصادی کنونی ایران و جهان (Khodapanah et.al., 2022) و همچنین سطح پایین این سواد در میان کودکان ایرانی (Loveimi, 2017)، عدم درک صحیح کودکان از مفهوم‌های پس‌انداز، آیا امکان اجرای برنامه‌های آموزشی سواد مالی در کتابخانه‌های عمومی ایران برای کودکان وجود دارد؟ نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی برگزاری دوره‌های آموزشی سواد مالی کودکان کتابخانه‌های عمومی‌کدام‌اند؟ در همین راستا این پژوهش به بررسی و مرور پیشینه‌های داخلی و خارجی پرداخته است. بررسی و مرور پیشینه‌ها در خارج از کشور نشان داد که تاکنون پژوهشی برای امکان‌سنجی توانایی کتابخانه‌ها برای اجرای برنامه‌های آموزشی انجام نشده است. همچنین ادبیات پژوهشی این حوزه نشان داد که تعداد بسیار کمی مقاله تحقیقاتی وجود دارد که به بررسی چگونگی حمایت کتابخانه‌های عمومی از سواد مالی در جوامع خود می‌پردازد و هنوز کاوش عمیقی در مورد این‌که چگونه کتابخانه‌های عمومی از این سواد حمایت می‌کنند، انجام نشده است (Peighami & Toorāni, 2011; Faulkner, 2022). همچنین بررسی پژوهش‌ها نشان داد که هنوز مطالعات در زمینه کسب‌وکار و کارآفرینی به‌گونه‌ای است که همچنان خلاهای بسیاری در زمینه‌هایی مثل آموزش سواد مالی و کارآفرینی وجود دارد (Ghanadinezhad, 2022). همچنین مرور مطالب موجود در ارتباط با کتابخانه‌های ایران نیز نشان داد که در زمینه بررسی برنامه‌های آموزشی سواد مالی کتابخانه‌های عمومی پیشینه‌ای وجود ندارد. با توجه به خلأها و شکاف‌های پژوهش، این پرسش مطرح می‌شود که آیا کتابخانه‌های عمومی ایران می‌توانند به عنوان محل مناسبی برای برنامه‌های آموزشی سواد مالی عمل کنند؟ مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که در داخل و خارج از کشور، مطالعات محدودی به نقش کتابخانه‌های عمومی در حمایت از سواد مالی پرداخته و شکاف پژوهشی محسوسی در زمینه « ارزیابی امکان اجرای چنین برنامه‌هایی در کتابخانه‌ها» وجود دارد. این خلأ، ضرورت بررسی عملی قابلیت‌ها و محدودیت‌های کتابخانه‌های عمومی در این حوزه را آشکار می‌سازد.

بنابراین، پژوهش حاضر با هدف پاسخ به دو پرسش اصلی طراحی شده است:

۱. آیا کتابخانه‌های عمومی از ظرفیت لازم برای برگزاری دوره‌های آموزشی سواد مالی کودکان برخوردارند؟

۲. نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی برگزاری این دوره‌ها در کتابخانه‌های عمومی کدامند؟

در این راستا، مطالعه حاضر با بهره‌گیری از مدل تحلیلی سوات، به ارزیابی عملی توانمندی‌های درونی و فرصت‌های بیرونی کتابخانه‌های عمومی برای ورود به عرصه آموزش سواد مالی کودکان می‌پردازد.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد، زیرا به دنبال حل یک مسئله عملی (ارزیابی امکان اجرای برنامه‌های آموزشی سواد مالی) و ارائه راهبردهای اجرایی برای کتابخانه‌های عمومی است. از نظر رویکرد گردآوری و تحلیل داده‌ها، این پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی و با روش ترکیبی (آمیخته) انجام شده است. به این ترتیب که در مرحله شناسایی و تشریح عوامل (نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها) از روش کیفی و در مرحله ارزیابی، اولویت‌بندی و وزندهی نهایی عوامل و تدوین راهبردها از روش کمی استفاده شده است. چارچوب تحلیلی اصلی پژوهش، مدل تحلیلی سوات است.

جامعه پژوهش شامل کلیه صاحب‌نظران، متخصصان و ذی‌نفعانی بود که می‌توانستند در خصوص موضوع «اجرای برنامه‌های سواد مالی کودکان در کتابخانه‌های عمومی» اطلاعات ارزشمندی ارائه دهند. با توجه به ماهیت کیفی بخش عمده پژوهش و لزوم انتخاب افراد مطلع و کلیدی، از روش نمونه‌گیری هدفمند و از نوع گلوله برفی و در دسترس استفاده شد. ملاک اصلی انتخاب نمونه، اشباع نظری بود؛ یعنی تا زمانی که

1. School market garden programme

داده‌های جدیدی از مصاحبه‌ها به دست نمی‌آمد، فرآیند نمونه‌گیری و مصاحبه ادامه یافت. در نهایت، نمونه‌ای متشکل از ۱۰ نفر به شرح زیر انتخاب و با آن‌ها مصاحبه شد: سه نفر از اساتید رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، یک نفر کارشناس بخش آموزش نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، پنج نفر کتابدار متخصص بخش کودک کتابخانه‌های عمومی، و یک نفر از اساتید رشته مالی و اقتصاد. سعی شد با این ترکیب، دیدگاه‌های مرتبط با هر دو حوزه کتابداری و خدمات کتابخانه‌ای و نیز محتوای تخصصی سواد مالی پوشش داده شود.

برای گردآوری داده‌ها از دو روش مکمل استفاده شد: ۱) مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی که با هدف بررسی پیشینه پژوهش، شناخت ادبیات موضوع سواد مالی و کتابخانه‌های عمومی، و استخراج اولیه عوامل بالقوه برای تحلیل سوات انجام شد. این مرحله مبنای طراحی سؤالات مصاحبه را فراهم آورد. ۲) مصاحبه نیمه‌ساختاریافته که ابزار اصلی گردآوری داده‌های میدانی، مصاحبه انفرادی با استفاده از پرسشنامه نیمه‌باز بود. این پرسشنامه شامل سؤالاتی در خصوص نقاط قوت و ضعف درونی کتابخانه‌ها (مانند نیروی انسانی، فضای فیزیکی، منابع) و فرصت‌ها و تهدیدهای بیرونی (مانند قوانین حمایتی، نیاز جامعه، رقبا) برای برگزاری دوره‌های سواد مالی کودکان طراحی شده بود. مصاحبه‌ها به صورت حضوری و تلفنی و با میانگین زمانی ۶۰ دقیقه برای هر مصاحبه انجام شد. کلیه مصاحبه‌ها با کسب رضایت مصاحبه‌شوندگان ضبط صوتی شدند و سپس برای تحلیل، کلمه به کلمه پیاده‌سازی شدند.

برای تحلیل محتوای مصاحبه‌ها از روش تحلیل محتوای کیفی (مضمونی) استفاده شد. مراحل تحلیل به شرح زیر بود: ۱) کدگذاری باز که در این مرحله پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها، متن آن‌ها بارها مطالعه و مفاهیم اولیه استخراج شد. در این مرحله ۲۷۰ مفهوم اولیه شناسایی شد. ۲) کدگذاری محوری که در آن مفاهیم مشابه در قالب مقوله‌های گسترده‌تر دسته‌بندی شدند. در نهایت، ۱۰۳ مقوله شکل گرفت. و ۳) کدگذاری انتخابی که با بررسی روابط بین مقوله‌ها و تمرکز بر سؤال اصلی پژوهش، مقوله‌های محوری نهایی استخراج و در چهارچوب اصلی مدل سوات (نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها، تهدیدها) سازماندهی شدند.

برای اعتبارسنجی و اطمینان از دقت تحلیل کیفی، از فنون ذیل استفاده شد: ۱) بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان که یافته‌های استخراج شده برای تعدادی از مصاحبه‌شوندگان ارسال و تأیید نهایی آن‌ها اخذ شد. ۲) کدگذاری موازی که بخشی از داده‌ها توسط پژوهشگر دوم نیز به طور مستقل کدگذاری شد و نتایج مقایسه و همسو شد. ۳) توضیح فرآیند پژوهش که شرح دقیق مراحل گردآوری و تحلیل داده‌ها به منظور قضاوت درباره صحت روش توضیح داده شده‌اند.

روش تحلیل داده‌های کمی و مراحل وزندهی در مدل سوات: پس از شناسایی نهایی عوامل (عوامل داخلی: قوت‌ها و ضعف‌ها؛ عوامل خارجی: فرصت‌ها و تهدیدها)، برای اولویت‌بندی و تحلیل نهایی آن‌ها از روش رتبه‌ای و فن دلفی در چارچوب مدل سوات استفاده شد. مراحل کار به تفصیل زیر است:

۱) تشکیل ماتریس اولیه سوات که در آن کلیه عوامل شناسایی‌شده در مرحله کیفی، در یک ماتریس در چهار دسته مجزا فهرست شدند.

۲) وزندهی اولیه به عوامل که از همان ۱۰ نفر متخصص جامعه پژوهش (پنل دلفی) خواسته شد تا به هر یک از عوامل، با توجه به میزان تأثیرگذاری آن بر موفقیت یا شکست دوره‌های آموزشی، وزنی نسبی بین صفر (بی‌اهمیت) تا یک (بسیار مهم) اختصاص دهند.

۳) درجه‌بندی عملکرد که از کارشناسان خواسته شد به هر عامل، با توجه به وضعیت کنونی کتابخانه‌های عمومی، امتیازی از ۱ (ضعیف) تا ۵ (عالی) دهند. این امتیاز نشان‌دهنده چگونگی مواجهه کتابخانه‌ها با آن عامل خاص است.

۴. محاسبه امتیاز وزنی که برای هر عامل، وزن اختصاص‌یافته (مرحله ۲) در امتیاز درجه‌بندی (مرحله ۳) ضرب شد تا امتیاز وزنی آن عامل به دست آید (دامنه امتیاز وزنی بین ۱ تا ۵).

۵. نرمال‌سازی وزن‌ها که برای قابل مقایسه کردن مجموعه عوامل داخلی و خارجی، وزن‌های خام به گونه‌ای نرمال شدند که مجموع وزن‌های تمام عوامل داخلی و نیز مجموع وزن‌های تمام عوامل خارجی، هر کدام جداگانه برابر با ۱ شود.

۶. محاسبه نمره نهایی و تفسیر که مجموع امتیازات وزنی عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) به طور جداگانه محاسبه شد. بر مبنای منطق مدل سوات، اگر این مجموع از میانگین نظری (۳ در مقیاس ۱ تا ۵) بیشتر باشد، نشان‌دهنده غلبه قوت‌ها بر ضعف‌ها (در عوامل داخلی) یا فرصت‌ها بر تهدیدها (در عوامل خارجی) است.

۷. تدوین راهبردها: در نهایت، بر اساس موقعیت راهبردی به‌دست‌آمده (حاصل مقایسه امتیازات نهایی داخلی و خارجی) و با در نظر گرفتن عوامل دارای بالاترین امتیاز وزنی، راهبردهای محوری (راهبردهای SO، ST، WO، WT) برای اجرای موفق برنامه‌های سواد مالی کودکان در کتابخانه‌های عمومی تدوین شد.

یافته‌ها

برای تشکیل ماتریس سوات اجرای برنامه‌های آموزش سواد مالی کودکان در کتابخانه‌های عمومی ابتدا نقاط قوت و ضعف داخلی کتابخانه‌های عمومی و سپس فرصت‌ها و تهدیدهای فراروی آن با استفاده از نظر متخصصان، شناسایی و بررسی شدند (جدول‌های ۱ تا ۴).

ضریب وزن، درجه‌بندی و امتیاز وزنی هر یک از عوامل مربوط به نقاط قوت در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج تجزیه و تحلیل نقاط قوت

ردیف	نقاط قوت	وزن	درجه‌بندی	امتیاز وزنی
۱	حمایت کتابخانه‌های عمومی از سیاست آموزش همگانی و برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب در کتابخانه‌ها	۰/۱	۵	۰/۵
۲	احساس مسئولیت کتابداران نسبت به مشکلات (اقتصادی) جامعه در قبال گسترش سواد مالی	۰/۰۷	۴	۰/۲۸
۳	بهبود مجموعه‌سازی بخش کودک با موضوعات متنوع	۰/۰۹	۳	۰/۲۷
۴	وجود بخش‌های کودک جذاب کتابخانه‌های عمومی	۰/۰۸	۵	۰/۴۰
۵	توسعهٔ برنامه‌های خلاقانه آموزشی مانند بازی‌های مجازی، گروهی و قصه‌خوانی برای کودکان با موضوعات متنوع از جمله موضوع سواد مالی	۰/۱	۳	۰/۳۰
۶	جذب کودکان فعال و داشتن اعضای کودک کتابخوان	۰/۰۷	۴	۰/۲۸
	جمع نقاط قوت	۰/۵۱	-	۲/۰۳

مهم‌ترین نقاط قوت کتابخانه‌های عمومی در برگزاری دوره‌های آموزش سواد مالی به ترتیب شامل حمایت کتابخانه‌های عمومی از سیاست آموزش همگانی و برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب در کتابخانه‌ها، با امتیاز وزنی ۰/۵، وجود بخش‌های کودک جذاب کتابخانه‌های عمومی با امتیاز وزنی ۰/۴۰، توسعهٔ برنامه‌های خلاقانه آموزشی مانند بازی‌های مجازی، گروهی و قصه‌خوانی برای کودکان با موضوعات متنوع از جمله موضوع سواد مالی با امتیاز وزنی ۰/۳۰ است.

ضریب وزن، درجه‌بندی و امتیاز وزنی هر یک از عوامل مربوط به نقاط ضعف در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج تجزیه و تحلیل نقاط ضعف

ردیف	نقاط ضعف	وزن	درجه‌بندی	امتیاز وزنی
۱	وجود کتابداران و مدیران با تحصیلات غیر کتابداری	۰/۰۴	۴	۰/۱۶
۲	امکانات محدود آموزشی کتابخانه‌های عمومی و در برخی موارد عدم برخورداری از امکانات و زیرساخت‌های لازم جهت برگزاری کلاس	۰/۱۰	۵	۰/۵۰
۳	ناقص بودن مجموعه با موضوعات مالی کودکان	۰/۰۷	۴	۰/۲۸
۴	عدم توان مالی جهت برگزاری کلاس (کمبود بودجه)	۰/۰۶	۳	۰/۱۸
۵	عدم اطلاع جامعه از کارویژه آموزشی کتابخانه‌های عمومی و کلاس‌های آموزشی کتابخانه	۰/۰۸	۴	۰/۳۲
۶	کمبود سی‌دی‌های آموزشی و راهنماهای تصویری و موضوعی برای آموزش کودکان	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۷	محدودیت فضا و همجوار بودن فضای آموزشی و بخش کودک با سالن‌های مطالعه و ایجاد صدا و مزاحمت برای پژوهشگران و اعضای سالن‌ها	۰/۰۶	۳	۰/۱۸
۸	عدم استفاده صحیح خدمات مرجع و مشاوره برای کودکان در راستای آموزش‌های سواد مالی	۰/۰۳	۲	۰/۰۶
	جمع نقاط ضعف	۰/۴۹	-	۱/۸۳

امکانات محدود آموزشی کتابخانه‌های عمومی و در برخی موارد عدم برخورداری از امکانات و زیرساخت‌های لازم جهت برگزاری کلاس با امتیاز وزنی ۰/۵مهم‌ترین ضعف داخلی کتابخانه در صورت برگزاری دوره‌های آموزشی‌هاست. عدم اطلاع جامعه از کارویژه آموزشی کتابخانه‌های عمومی و کلاس‌های آموزشی کتابخانه با امتیاز وزنی ۰/۳۲ و ناقص بودن مجموعه با موضوعات مالی کودکان با امتیاز وزنی ۰/۲۸ در رده‌های بعدی ضعف‌های درون کتابخانه قرار گرفتند. با توجه به امتیاز نقاط قوت و ضعف، جمع کل وزن امتیازات عوامل داخلی ۱ و امتیاز وزنی آنها ۳/۸۶ بوده است.

ضریب وزن، درجه‌بندی و امتیاز وزنی هر یک از عوامل مربوط به فرصت‌ها در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج تجزیه و تحلیل فرصت‌ها

ردیف	فرصت‌ها	وزن	درجه‌بندی	امتیاز وزنی
۱	استقبال خانواده‌ها از بخش‌های کودک کتابخانه	۰/۱	۵	۰/۵
۲	گسترش توجه خانواده‌ها به نیاز آموزش‌های اقتصادی و مدیریت مالی از کودکی	۰/۰۸	۴	۰/۳۲
۳	بهبود نگرش جامعه نسبت به استفاده خانوادگی از خدمات کتابخانه	۰/۰۷	۳	۰/۲۱
۴	وجود افرادی که حامی حقوق آموزشی کودکان هستند، جهت کمک مالی و آموزشی به کتابخانه	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۵	استفاده از بازاریابی و تبلیغات	۰/۰۷	۲	۰/۱۴
۶	امکان تعامل و انعقاد تفاهم نامه کتابخانه‌های عمومی با سازمان‌های اقتصادی مشاوران تجاری، سازمان‌های آموزشی با صاحبان مشاغل و کسب‌وکارها و کارآفرینان جهت غنی نمودن دوره‌های آموزشی	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۷	برگزاری باشگاه‌های کارآفرینی و سمینارهای موضوعی مالی و اجرای دوره‌های آشنائی کودکان با مشاغل و کسب و کارهای محلی	۰/۰۳	۲	۰/۰۶
	جمع نقاط ضعف	۰/۴۵	-	۱/۵۳

با توجه به جدول ۳ مهم‌ترین فرصت‌هایی که کتابخانه‌های عمومی با آن روبه رو هستند به ترتیب شامل استقبال خانواده‌ها از بخش‌های کودک کتابخانه با امتیاز وزنی ۰/۵، گسترش توجه خانواده‌ها به نیاز آموزش‌های اقتصادی و مدیریت مالی از کودکی با امتیاز وزنی ۳۲ /۰، و بهبود نگرش جامعه نسبت به استفاده خانوادگی از خدمات کتابخانه با امتیاز وزنی ۰/۲۱ است.

ضریب وزن، درجه‌بندی و امتیاز وزنی هر یک از عوامل مربوط به تهدیدها در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ٤. نتایج تجزیه و تحلیل تهدیدها

ردیف	تهدیدها	وزن	درجه‌بندی	امتیاز وزنی
۱	زیرساخت ضعیف فن‌آورهای نوین شبکه آموزش سوادهای شش‌گانه از جمله سواد مالی	۰/۱	۵	۰/۵
۲	نظام آموزشی مبتنی بر عدم استفاده از کتابخانه در زمینه سواد مالی	۰/۱	۴	۰/۴
۳	وجود سازمان‌های مختلف در زمینه آموزش	۰/۰۹	۳	۰/۲۷
۴	نگرش سنتی جامعه نسبت به کارکردهای کتابخانه	۰/۰۷	۳	۰/۲۱
۵	نگرش مسئولین نسبت به کارکرد آموزشی کتابخانه‌های عمومی	۰/۰۸	۳	۰/۲۴
۶	ضعف سیاستگزاری آموزش‌های مربوط به سواد مالی	۰/۰۷	۲	۰/۱۴
	جمع تهدیدها	۰/۵۱	-	۱/۷۶

با توجه به جدول ۴، مهم‌ترین تهدیدهایی که کتابخانه‌های عمومی در صورت برگزاری دوره‌های آموزشی سواد مالی با آن روبه رو هستند، به ترتیب شامل زیرساخت ضعیف فن‌آورهای نوین شبکه آموزش سوادهای شش‌گانه از جمله سواد مالی با امتیاز وزنی ۰/۵، نظام آموزشی مبتنی بر عدم استفاده از کتابخانه در زمینه سواد مالی با امتیاز وزنی ۰/۴۰، و وجود سازمان‌های مختلف در زمینه آموزش با امتیاز وزنی ۰/۲۷ است. با توجه به امتیاز فرصت‌ها و تهدیدها، جمع کل وزن امتیازات عوامل خارجی ۰/۹۶ و امتیاز وزنی آن‌ها ۳/۲۹ بوده است.

عوامل راهبردی برای اجرای برنامه‌های آموزشی سواد مالی در کتابخانه‌های عمومی

در تحلیل سوات، با استفاده از جدول‌های تجزیه و تحلیل عوامل داخلی و خارجی و ترکیب آن‌ها، مهم‌ترین عوامل راهبردی در خصوص برگزاری کلاس‌های آموزشی سواد مالی کودکان کتابخانه‌های عمومی ارائه شده است. اینک با تداخل هر یک از عوامل بر یکدیگر، به تدوین راهبردهای مختلف رقابتی تهاجمی (SO)، تنوع (ST)، بازنگری (WO) و بالأخره راهبردهای تدافعی (WT) می‌پردازیم.

جدول ۵. ماتریس راهبردها و راهکارهای برگزاری کلاس‌های آموزشی سوادمالی کودکان کتابخانه‌های عمومی

تحلیل سوات		
نقاط قوت	**راهبردهای رقابتی تهاجمی (SO)**	**راهبردهای تنوع (ST)**
۱. حمایت از سیاست آموزش همگانی و برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب؛ ۲. احساس مسئولیت کتابداران نسبت به مشکلات (اقتصادی) جامعه در قبال گسترش سواد مالی؛ ۳. بهبود مجموعه‌سازی بخش کودک با موضوعات متنوع وجود بخش‌های کودک جذاب؛ ۴. وجود بخش‌های کودک جذاب؛ ۵. توسعهٔ برنامه‌های خلاقانه آموزشی برای کودکان با موضوع سواد مالی؛ ۶. جذب کودکان فعال و داشتن اعضای کودک کتابخوان.	۱. حمایت کتابخانه‌های عمومی از سیاست آموزش همگانی و برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب در کتابخانه‌ها، به‌منظور ارتقاء خدمات به جامعه استفاده‌کننده و استقبال حداکثری خانواده‌ها از بخش‌های کودک کتابخانه؛ ۲. احساس مسئولیت کتابداران نسبت به مشکلات (اقتصادی) جامعه در قبال گسترش سواد مالی به‌منظور برطرف نمودن نیاز آموزشی در زمینه سواد مالی و مدیریت مالی از کودکی؛ ۳. توسعه برنامه‌های خلاقانه آموزشی مانند بازی‌های مجازی، گروهی و قصه‌خوانی برای کودکان با موضوعات متنوع از جمله موضوع سواد مالی در جهت تشویق و ترغیب نمودن سازمان‌ها و مراکز محلی در برگزاری باشگاه‌های کارآفرینی و سمینارهای موضوعی مالی و اجرای دوره‌های آشنائی کودکان با مشاغل و کسب و کارهای محلی.	۱. حمایت کتابخانه‌های عمومی از سیاست آموزش همگانی و برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب در کتابخانه‌ها، به‌منظور تغییر نگرش سنتی جامعه نسبت به کارکردهای کتابخانه؛ ۲. احساس مسئولیت کتابداران نسبت به مشکلات (اقتصادی) جامعه در قبال گسترش سواد مالی و ارائه برنامه‌های آموزشی متنوع و شاد کودکانه، به‌منظور ایجاد نگرشی نو در مسئولین نسبت به کارکرد آموزشی کتابخانه‌های عمومی؛ ۳. توسعه برنامه‌های خلاقانه آموزشی مانند بازی‌های مجازی، گروهی و قصه‌خوانی برای کودکان با موضوعات متنوع از جمله موضوع سواد مالی کتابخانه‌های عمومی در بخش کودک، مبنی بر اهمیت استفاده از کتابخانه در نظام آموزشی برای کودکان.
نقاط ضعف	**راهبردهای بازنگری (WO)**	**راهبردهای تدافعی (WT)**
۱. وجود کتابداران و مدیران با تحصیلات غیر علم اطلاعات؛ ۲. امکانات محدود آموزشی؛ ۳. ناقص بودن مجموعه با موضوعات مالی کودکان؛ ۴. عدم توان مالی؛ ۵. عدم اطلاع جامعه از کارویژه آموزشی؛ ۶.کمبود سی‌دی‌های آموزشی و راهنماهای تصویری و موضوعی برای آموزش کودکان؛ ۷. محدودیت فضا؛ ۸. عدم استفاده صحیح از خدمات مرجع و مشاوره برای کودکان در راستای آموزش‌های سواد مالی.	۱. استفاده از وجود افرادی که حامی حقوق آموزشی کودکان هستند، جهت کمک مالی در جهت جبران نقص سی‌دی‌های آموزشی و راهنماهای تصویری و موضوعی برای آموزش کودکان؛ ۲. استفاده از بازاریابی و تبلیغات جهت مطلع نمودن جامعه از کارکردهای آموزشی کتابخانه؛ ۳. استفاده از تعامل و انعقاد تفاهم‌نامه کتابخانه‌های عمومی با سازمان‌های آموزشی جهت برگزاری دوره‌های آموزشی و رفع محدودیت‌های آموزشی نظیر فضا و امکانات آموزشی.	۱. برنامه ریزی آموزشی و برگزاری آموزش‌های ضمن خدمت برای کتابداران و مدیران؛ ۲. طراحی خدمات جدید آموزشی کتابخانه‌های عمومی برای کودکان در جهت تغییر نگرش سنتی جامعه نسبت به کارکردهای ویژه کتابخانه‌های عمومی؛ ۳. غنی نمودن مجموعه منابع کودکان با محوریت آموزش سواد مالی؛ ۴. تدوین خط‌مشی و سیاست‌های آموزشی نوین تخصصی جهت استفاده صحیح خدمات مرجع و مشاوره برای کودکان در راستای آموزش‌های سواد مالی.

راهبرد رقابتی تهاجمی (SO): این راهبردها که بر نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی استوار است، عبارتند از: ۱) حمایت کتابخانه‌های عمومی از سیاست آموزش همگانی و برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب در کتابخانه‌ها به‌منظور ارتقاء خدمات به جامعه استفاده‌کننده و استقبال حداکثری خانواده‌ها از بخش‌های کودک کتابخانه؛ ۲) احساس مسئولیت کتابداران نسبت به مشکلات (اقتصادی) جامعه در قبال گسترش سواد مالی به‌منظور برطرف نمودن نیاز آموزشی در زمینه سواد مالی و مدیریت مالی از کودکی؛ و ۳) توسعهٔ برنامه‌های خلاقانه آموزشی مانند بازی‌های مجازی، گروهی و قصه‌خوانی برای کودکان با موضوعات متنوع از جمله موضوع سواد مالی در جهت تشویق و ترغیب نمودن سازمان‌ها و مراکز محلی در برگزاری باشگاه‌های کارآفرینی و سمینارهای موضوعی مالی و اجرای دوره‌های آشنائی کودکان با مشاغل و کسب و کارهای محلی.

راهبردهای تنوع (ST): این راهبردها بر تنوع بخشی بر نقاط قوت درونی و تهدیدهای بیرونی متمرکز بوده و شامل مواردی همچون ۱) حمایت کتابخانه‌های عمومی از سیاست آموزش همگانی و برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب در کتابخانه‌ها که موجب تغییر نگرش سنتی جامعه نسبت به کارکردهای کتابخانه شود؛ ۲) احساس مسئولیت کتابداران نسبت به مشکلات (اقتصادی) جامعه در قبال گسترش سواد مالی و ارائه برنامه‌های آموزشی متنوع و شاد کودکانه که سبب ایجاد نگرشی نو در مسئولان نسبت به کارکرد آموزشی کتابخانه‌های

عمومی شود؛ و ۳) توسعهٔ برنامه‌های خلاقانه آموزشی مانند بازی‌های مجازی، گروهی و قصه‌خوانی برای کودکان با موضوعات متنوع از جمله موضوع سواد مالی کتابخانه‌های عمومی در بخش کودک که موجب اهمیت استفاده از کتابخانه در نظام آموزشی برای کودکان شود.

راهبردهای بازنگری (WO): این راهبردها ضمن تأکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر بهره‌گیری از فرصت‌های بیرونی در جهت رفع نقاط ضعف فراروی کتابخانه‌های عمومی دارد و دربرگیرنده مواردی همچون ۱) استفاده از وجود افرادی که حامی حقوق آموزشی کودکان هستند، جهت کمک مالی در جهت جبران نقص سی‌دی‌های آموزشی و راهنماهای تصویری و موضوعی برای آموزش کودکان؛ ۲) استفاده از بازاریابی و تبلیغات جهت مطلع نمودن جامعه از کارکردهای آموزشی کتابخانه؛ و ۳) استفاده از تعامل و انعقاد تفاهم‌نامه کتابخانه‌های عمومی با سازمان‌های آموزشی جهت برگزاری دوره‌های آموزشی و رفع محدودیت‌های آموزشی نظیر فضا و امکانات آموزشی است.

راهبردهای تدافعی (WT): این راهبردها بر رفع آسیب‌پذیری و حفظ وضعیت کنونی تأکید داشته و عبارتند از: برنامه‌ریزی آموزشی و برگزاری آموزش‌های ضمن خدمت برای کتابداران و مدیران، طراحی خدمات جدید آموزشی کتابخانه‌های عمومی برای کودکان در جهت تغییر نگرش سنتی جامعه نسبت به کارکردهای ویژه کتابخانه‌های عمومی، غنی نمودن مجموعه منابع کودکان با محوریت آموزش سواد مالی، تدوین خط‌مشی و سیاست‌های آموزشی نوین تخصصی جهت استفاده صحیح خدمات مرجع و مشاوره برای کودکان در راستای آموزش‌های سواد مالی است.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج کمی به‌دست‌آمده از تحلیل سوات، پاسخ به سؤال اصلی پژوهش مبنی بر وجود ظرفیت لازم در کتابخانه‌های عمومی برای برگزاری دوره‌های آموزشی سواد مالی کودکان، مثبت است. برتری قوت‌های درونی، غلبه فرصت‌های بیرونی و موقعیت راهبردی مطلوب سه شاهداین ادعا هستند.

از نظر برتری قوت‌های درونی، مجموع امتیاز وزنی عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) برابر با ۳/۸۶ به‌دست آمد که از میانگین نظری (عدد ۳) بالاتر است. این نشان‌دهنده آن است که قوت‌های درونی کتابخانه‌های عمومی در مجموع بر ضعف‌های آن‌ها غلبه دارد. مهم‌ترین این قوت‌ها که می‌تواند زیربنای برنامه‌ریزی آموزشی باشد، عبارتند از: تعهد به سیاست آموزش همگانی، وجود فضاهای جذاب بخش کودک، و توانایی توسعه برنامه‌های خلاقانه آموزشی (مانند بازی‌های گروهی و قصه‌خوانی). این یافته با پژوهش فالکنر (Faulkner, 2022) که بر قابلیت ذاتی کتابخانه‌های عمومی در ارائه آموزش مالی تأکید دارد، همسو است.

از نظر غلبه فرصت‌های بیرونی، مجموع امتیاز وزنی عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) برابر با ۳/۲۹ محاسبه شد که آن نیز از میانگین فرضی بیشتر است. این امر حاکی از آن است که فرصت‌های پیش‌روی کتابخانه‌ها در محیط بیرونی، از تهدیدهای موجود قوی‌تر ارزیابی شده‌اند. فرصت‌های کلیدی مانند استقبال خانواده‌ها از بخش کودک و افزایش آگاهی آنان نسبت به ضرورت آموزش مالی از کودکی، بستری مساعد برای استقبال از چنین برنامه‌هایی فراهم می‌کند.

از نظر موقعیت راهبردی مطلوب، از آنجا که هر دو مجموع امتیازات (داخلی و خارجی) بالاتر از حد متوسط هستند، کتابخانه‌های عمومی در موقعیت راهبردی تهاجمی/رقابتی (SO) قرار دارند. این بدان معناست که آن‌ها می‌توانند با تکیه بر نقاط قوت درونی خود، از فرصت‌های موجود در محیط بیرون نهایت استفاده را ببرند. بنابراین، نه تنها امکان اجرای این برنامه‌ها وجود دارد، بلکه کتابخانه‌ها می‌توانند با اتخاذ راهبردهای فعال، نقش پیشگام و مؤثری در این عرصه ایفا کنند.

در کنار این ارزیابی کلی، تحلیل جزئی‌تر عوامل، تصویری واقع‌بینانه‌تر و راهنمایی عملی‌تر ارائه می‌دهد. از نظر تمرکز بر نقاط قوت محوری، سه نقطه قوت برتر (حمایت از آموزش همگانی، فضای جذاب کودک و برنامه‌های خلاقانه) نشان می‌دهد که موفقیت این طرح، بیش از آنکه وابسته به منابع مالی سنگین یا فناوری‌های پیچیده باشد، در گرو طراحی محتوای جذاب، کودک‌محور و خلاقانه در بستر فضای موجود و با تکیه بر مأموریت آموزشی کتابخانه است. همسویی این یافته با پژوهش ساری و همکاران (Sari et.al., 2022) در مورد اثربخشی قصه و داستان در آموزش مالی کودکان، بر اهمیت «قالب» آموزش تأکید دارد.

از لحاظ اقدام فوری برای رفع نقاط ضعف حیاتی، اگرچه قوت‌ها غالب هستند، اما ضعف اصلی و حیاتی، محدودیت امکانات و زیرساخت‌های آموزشی با امتیاز وزنی بالا (۰/۵۰) شناسایی شد. این ضعف می‌تواند به‌طور جدی اجرای برنامه‌ها را مختل کند. بنابراین، راهبردهای «بازنگری» (WO) که بر استفاده از فرصت‌های بیرونی برای جبران ضعف‌های درونی تأکید دارند (مانند جذب حامیان مالی یا انعقاد تفاهم‌نامه با نهادهای دیگر برای تأمین فضای و امکانات)، از اولویت اجرایی بالایی برخوردارند.

از نظر چالش تهدیدهای ساختاری نیز تهدیدهای اصلی شناسایی‌شده (ضعف زیرساخت ملی سواد مالی، نظام آموزشی غیرحمایتی و نگرش‌های سنتی)، عمدتاً ساختاری و فراسازمانی هستند. مقابله مستقیم کتابخانه‌ها با این تهدیدها دشوار است. راهبردهای «تنوع» (ST) تدوین‌شده، هوشمندانه بر استفاده از قوت‌های درونی برای خنثی‌سازی یا کاهش اثر این تهدیدها متمرکز است؛ مثلاً استفاده از برنامه‌های

خلاقانه برای تغییر تدریجی نگرش جامعه و مسئولان نسبت به کارکرد آموزشی کتابخانه. این منطق، با موفقیت برنامه‌های عملی مانند «باغ بازار مدرسه» (Williams et.al., 2022) که از طریق یک فعالیت ملموس به آموزش مالی پرداخت، همخوانی دارد.

درمجموع، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد کتابخانه‌های عمومی ایران از ظرفیت و موقعیت راهبردی مناسبی برای ورود به عرصه آموزش سواد مالی کودکان برخوردارند. موفقیت این امر، در گرو پذیرش رویکردی عمل‌گرایانه و گام‌به‌گام است: آغاز با اجرای برنامه‌های آزمایشی، کم‌هزینه و خلاقانه (مانند قصه‌خوانی و بازی‌های گروهی) در بستر نقاط قوت موجود، و هم‌زمان پیگیری راهبردهای مشارکتی و جذب منابع برای رفع تدریجی مهم‌ترین ضعف‌ها (مانند کمبود امکانات). این روند می‌تواند ضمن ارائه خدمتی نوین به جامعه و غنی‌سازی کارویژه آموزشی کتابخانه‌ها، نقش آن‌ها را به‌عنوان «دانشگاه مردم» در مواجهه با چالش‌های اقتصادی پررنگ‌تر کند.

پژوهش حاضر با به‌کارگیری روشی ترکیبی و تحلیل نظام‌مند عوامل داخلی و بیرونی از طریق مدل سوات، تصویری جامع و راهبردی از امکان اجرای برنامه‌های سواد مالی کودکان در کتابخانه‌های عمومی ارائه کرده است. با این حال، این مطالعه با محدودیت‌هایی همراه بوده است. نخست آنکه جامعه پژوهش عمدتاً شامل متخصصان و کتابداران بود و نظرات مستقیم والدین و کودکان به عنوان ذی‌نفعان اصلی و مصرف‌کنندگان نهایی این خدمات بررسی نشد. دوم، تمرکز پژوهش بر امکان‌سنجی کلان و شناسایی عوامل راهبردی بود و به جزئیات عملیاتی اجرا، مانند مدل‌های دقیق تأمین مالی، طراحی محتوای آموزشی متناسب با گروه‌های سنی مختلف کودکان، یا چالش‌های اداری و دستورالعملی پیش‌روی کتابخانه‌ها نپرداخت. در نهایت، اگرچه برای افزایش اعتبار از نظرات پنلی از خبرگان استفاده شد، ماهیت فرآیند وزندهی و اولویت‌بندی عوامل در تحلیل سوات، تا حدی ذهنی است.

از آنجایی‌که پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است، براساس یافته‌های اصلی پژوهش، چند پیشنهاد کاربردی در برای کتابداران و مدیران کتابخانه‌های عمومی ارائه می‌شود.

۱. تدوین بسته‌های آموزشی خلاقانه و کم‌هزینه: با اولویت قرار دادن نقاط قوت اصلی (خلاقیت و فضای جذاب)، پیشنهاد می‌شود «بسته‌های آموزشی سواد مالی کودکان» شامل طرح‌های درس ساده، مجموعه‌ای از کتاب‌های داستان موضوعی، ایده‌های بازی‌های گروهی و فعالیت‌های عملی (مانند ساخت قلک‌های خلاقانه) برای کتابداران طراحی و در اختیار کتابخانه‌ها قرار گیرد.

۲. ایجاد شبکه حامیان و شرکای محلی: برای مقابله با ضعف اصلی (کمبود امکانات و بودجه)، کتابخانه‌ها می‌توانند با سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه کودک، کسب‌وکارهای محلی علاقه‌مند به مسئولیت اجتماعی، و مشاوران مالی داوطلب تفاهم‌نامه همکاری امضا کنند تا از منابع، فضا و تخصص آن‌ها برای غنی‌سازی برنامه‌ها استفاده شود.

۳. اجرای یک کمپین اطلاع‌رسانی و تغییر نگرش: برای بهره‌برداری از فرصت استقبال خانواده‌ها و مقابله با تهدید نگرش سنتی، طراحی یک کمپین تبلیغاتی با عنوانی جذاب مانند «قصه‌های ثروتمند کوچولو» یا «بازی پول‌شناسی» در سطح کتابخانه‌ها و فضای مجازی پیشنهاد می‌شود تا جامعه نسبت به این کارویژه جدید کتابخانه آگاه و ترغیب شود.

۴. برگزاری دوره‌های توانمندسازی کتابداران: آموزش کوتاه‌مدت کتابداران متخصص کودک در زمینه مبانی بسیار ساده سواد مالی کودک‌محور و روش‌های انتقال خلاقانه مفاهیم (مانند قصه‌گویی مؤثر) می‌تواند احساس مسئولیت و توانایی آنان (به عنوان یک نقطه قوت) را تقویت کند.

۵. تأمین منابع مکتوب و چندرسانه‌ای تخصصی: نهاد متولی کتابخانه‌های عمومی می‌تواند با همکاری ناشران تخصصی کودک، نسبت به تهیه و توزیع کتاب‌ها، کتاب‌های کار، و محتوای چندرسانه‌ای جذاب با موضوع سواد مالی برای بخش کودک کتابخانه‌ها اقدام کند تا ضعف مجموعه مرتفع شود.

حال براساس محدودیت‌های پژوهش حاضر چند پیشنهاد پژوهشی برای کارهای آینده ارائه می‌شود.

۱. طراحی و آزمون یک برنامه آموزشی عملی: پژوهش‌های آینده می‌توانند بر طراحی، اجرای آزمایشی و ارزیابی اثر بخشی یک برنامه کارگاه سواد مالی مشخص در چند کتابخانه عمومی متمرکز شوند و نتایج عینی آن را اندازه‌گیری کنند.

۲. بررسی نیازسنجی و انتظارات ذی‌نفعان: انجام مطالعات کیفی (مصاحبه، گروه کانونی) با والدین و کودکان برای شناخت دقیق‌تر نیازها، ترجیحات و موانع ادراکی آنان در استفاده از چنین خدماتی.

۳. مطالعه تطبیقی برنامه‌های موفق بین‌المللی: پژوهش‌های دقیق در مورد مدل‌های موفق اجراشده در کتابخانه‌های عمومی سایر کشورها، با تحلیل امکان بومی‌سازی و انتقال آموزه‌های آن‌ها به بافت کتابخانه‌های عمومی ایران.

۴. بررسی نقش فناوری: مطالعه خاص بر روی ظرفیت استفاده از اپلیکیشن‌ها، بازی‌های رایانه‌ای آموزشی، یا واقعیت افزوده در غنی‌سازی برنامه‌های سواد مالی کودکان در کتابخانه‌های عمومی.

۵. تحلیل هزینه–فایده: انجام مطالعات اقتصادی برای برآورد دقیق هزینه‌های راه‌اندازی و تداوم چنین برنامه‌هایی در مقیاس‌های مختلف و سنجش منافع غیرمستقیم آن (مانند افزایش مراجعه و عضویت).

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمامی مراحل این پژوهش مطابق اصول اخلاقی پژوهش‌های علمی انجام شده است.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ تعارض منافع شخصی یا مالی در ارتباط با این پژوهش وجود ندارد.

حامی مالی

این پژوهش بدون دریافت حمایت مالی از هیچ سازمان یا مؤسسه‌ای انجام شده است.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در طراحی پژوهش، جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها و نگارش مقاله به یک میزان مشارکت داشته‌اند.

سپاسگزاری

نویسندگان از همه شرکت‌کنندگان در پژوهش و کسانی که در پیشبرد این مطالعه ما را یاری کردند، صمیمانه قدردانی می‌کنند.

References

Amagir, A., Groot, W., Maassen van den Brink, H., & Wilschut, A. (2018). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*, *17*(1), 56-80. https://doi.org/10.1177/2047173417719555

Ataei-Zaher, S., Tajafari, M., Sanatjoo, A., & Sharif, A. (2021). Feasibility Study of Providing Effective Services on Economic Development in Mashhad Public Libraries. *Library and Information Sciences*, 24(2), 59-84.

Bahmani, N., Arasti, Z., & Hosseini, S.R. (2020). Comparative study of entrepreneurship education in elementary school in selected countries and presenting a model for Iran. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, *7*(28), 630-645. https://doi.org/10.32598/JMSP.7.4.6

Batty, M., Collins, J. M., & Odders-White, E. (2015). Experimental evidence on the effects of financial education on elementary school students' knowledge, behavior, and attitudes. *Journal of Consumer Affairs*, *49*(1), 69-96. https://doi.org/10.1111/joca.12058

Batty, M., Collins, J. M., O'Rourke, C., & Odders-White, E. (2020). Experiential financial education: A field study of my classroom economy in elementary schools. *Economics of Education Review*, *78*, 102014. https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2020.102014

Cerya, E., Tasman, A., & Rahmi, E. (2020, March). Fillecya (Financial Literacy) Board: Analysis of Media Development Needs from the Teacher's Perspective in Understanding Financial Literacy Early. In *4th Padang International Conference on Education, Economics, Business and Accounting (PICEEBA-2 2019)* (pp. 509-515). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/aebmr.k.200305.112

Fan, L., & Zhang, L. (2021). The influence of financial education sources on emergency savings: The role of financial literacy. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, *49*(4), 344-361. https://doi.org/10.1111/fcsr.12400

Faulkner, A. E. (2016). Financial literacy education in the United States: Library programming versus popular personal finance literature. *Reference and User Services Quarterly*, *56*(2), 116-125. https://doi.org/10.1177/0961000615616106

Faulkner, A.E. (2022). Financial literacy resources in US public libraries: website analysis. *Reference Services Review*, *50*(3/4), 377-391. https://doi.org/10.1108/RSR-02-2022-0008

Ghaderirahaghi, M., & Khandan-Alamdari, S. (2020). Providing a framework for establishing and developing a continuous financial literacy system by measuring financial literacy in Tehran high schools. *Karafan Journal*, *17*(3), 265-283. https://doi.org/10.48301/kssa.2020.124676

Ghanadinezhad, F. (2022). Entrepreneurship in Public Libraries: A Review of Studies Using the Meta-Synthesis Method. *Library and Information Science Research*, *12*(1), 100-120. https://doi.org/10.22067/infosci.2022.24194.0

Hapsari, D. T., Suryono, Y., & Amiliya, R. (2019). 21st century skills; The effect of Project Based Learning to financial literacy on children aged 5-6 years. *EARR (Educational Administration Research and Review)*, *3*(2), 85-93. https://doi.org/10.17509/earr.v3i2.22370

Haseli, D., Safavi, Z., Parsa, F. (2023). The Activities of Public Libraries in the Economic Development of Society: A Systematic Review. *Research on Information Science and Public Libraries*, *29*(2), 162-181. http://doi.org/10.61186/publij.29.2.162

He, H., Luo, W., Gong, Y., Berson, I. R., & Berson, M. J. (2023). Digital Financial Literacy of Young Chinese Children in Shanghai: A Mixed Method Study. *Early Education and Development*, 1-20. https://doi.org/10.1080/10409289.2023.2208011

Hendrickson, L., Croymans, S., & Jokela, R. H. (2017). Partnering with local libraries to promote youth financial literacy. *Journal of Consumer*, *29*(5), 25-34.

Khodapanah, M., Mosapour, N., Davaei, M., & Ahmady, G. (2022). Designing a financial literacy curriculum Model for student's elementary level. *Iranian Journal of Curriculum Studies*, *17*(65), 47-74.

Kiszl, P., & Winkler, B. (2022). Libraries and financial literacy. Reference Services Review, 50(3/4), 356-376. https://doi.org/10.1108/RSR-01-2022-0005

Loveimi, H. (2017). *Investigating the financial literacy and providing solutions to improve it amongstudents in secondary schools of Ahvaz city* (Master's thesis). Ilam University, Ilam, Iran. [In Persian]

Ming, K. Y. L., & Jais, M. (2021). Parents' Perception on Importance of Financial Education for Children in the COVID-19 Pandemic Context. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, *10*(2), 867-876. https://doi.org/10.6007/IJARPED/v10-i2/10204

Mishra, D., & Kumar, M. (2019). Financial Literacy and Education for Improving Financial Skills. Available at SSRN 3488670. https://doi.org/10.2139/ssrn.3488670

Moshki, M., Mirzania, M., & Kharazmi A. (2018). The Relationship of Health Literacy to Quality of Life and Demographic Factors in pregnant women: A Crosssectional Study. *Journal of Health Literacy*, *2*(4), 203-215. https://doi.org/10.29252/jhl.2.4.1

Parsazadeh, A., & Shaghaghi, M., (2018). Public Libraries and Social Construction of Reality. *Research on Information Science and Public Libraries*, *15*(4), 29-60.

Peighami, A., & Toorāni, H. (2011). A study on the role of economy curriculum in formal and general curriculum of the world: An operational plan for a neglected curriculum Abstract. *Journal of Educational Innovations*, *10*(1), 31-52.

Rahmati, S. (2016). Investigating the impact of literacy and entrepreneurship on performance (case study of Yazd steel companies). *Islamic Azad University, Yazd Branch, Faculty of Literature and Humanities*. Master's thesis.

Rudeloff, M. (2019). The influence of informal learning opportunities on adolescents' financial literacy. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, *11*(1), 11. https://doi.org/10.1186/s40461-019-0086-y

Saputra, J., & Susanti, D. (2021). A Study of Several Financial Literacy Teaching Methods for Children. *International Journal of Ethno-Sciences and Education Research*, *1*(2), 7-10. https://doi.org/10.46336/ijeer.v1i2.120

Sari, R. C., Aisyah, M. N., Ilyana, S., & Hermawan, H. D. (2022). Developing a Financial Literacy Storybook for Early Childhood in an Augmented Reality Context. *Contemporary Educational Technology*, *14*(2), ep363. https://doi.org/10.30935/cedtech/11734

Sherraden, M.S., Johnson, L., Guo, B., & Elliott, W. (2011). Financial capability in children: Effects of participation in a school-based financial education and savings program. *Journal of Family and Economic Issues*, *32*(3), 385-399. https://doi.org/10.1007/s10834-010-9220-5

Tufetulov, A.M., Shavaleyeva, C.M., Sabitova, N. M., & Abdreev, T.I. (2022). Improving financial literacy of the children and teenagers in the Russian Federation. https://doi.org/10.22478/ufpb.2179-7137.2019v8n6.49201

UNESCO. (n.d.). Literacy. Retrived Sep 21, 2019 from: https://en.unesco.org/themes/literacy

Williams, P., Morton, J. K., & Christian, B. J. (2022). Enhancing financial literacy in children 5–12 years old using authentic learning within a school market garden programme. *Education 3-13*, *50*(3), 361-374. https://doi.org/10.1080/03004279.2020.1851741

Yap, J. M., Barat, A. H., & Kiszl, P. (2022). Readiness of public libraries in developing a financial literate individual. *Journal of Library Administration*, *62*(8), 1045-1069. https://doi.org/10.1080/01930826.2022.2127588

Zagorcheva, D. (2021). The need for financial literacy in children as a key factor for their future career development. *Капиерu*, *1*(1), 23-28. https://doi.org/10.46687/FFGZ5352